

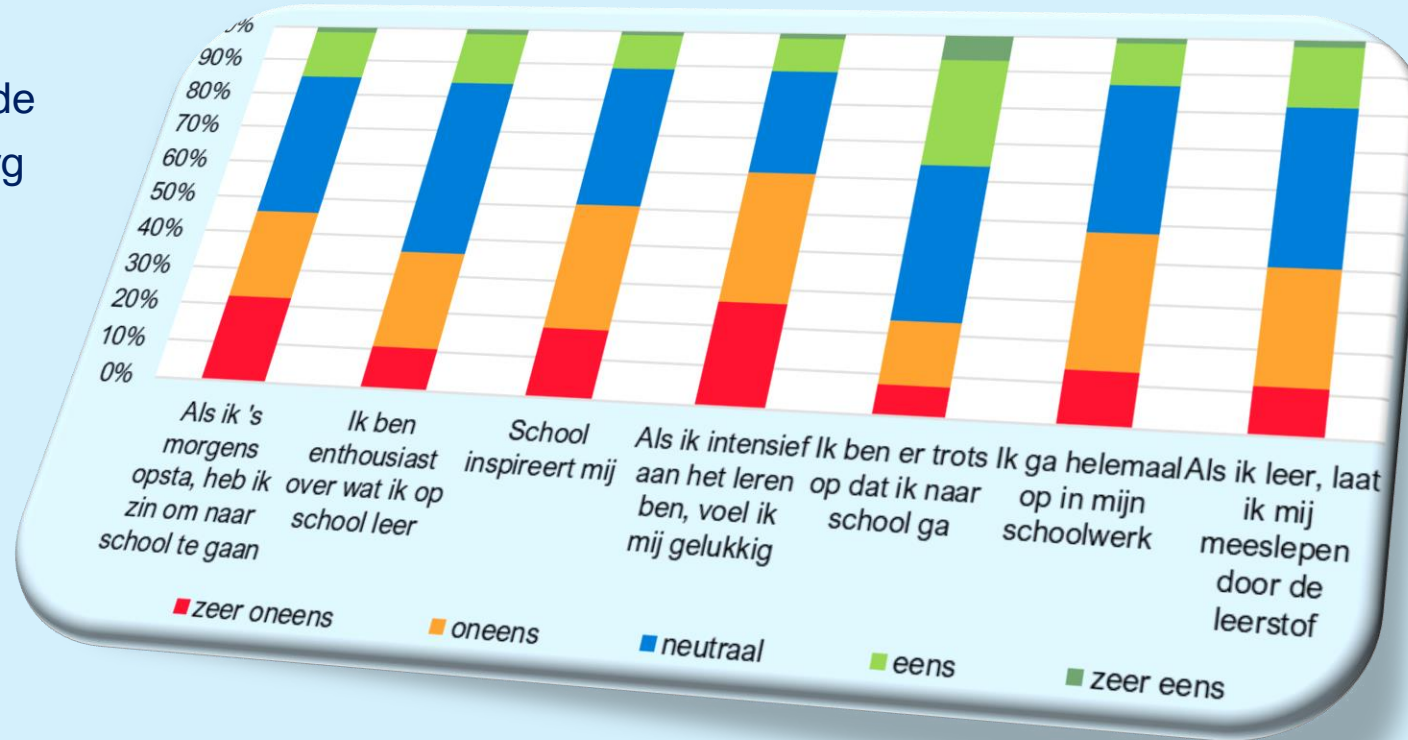
Motivatie van Limburgse middelbare scholieren

2014 - 2022

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

Juni 2024

Trudie Schils
Vera Ronda
Lynn van Vugt

Introductie

Motivatie is een thema dat centraal staat op scholen. Er wordt ook veel over geschreven en veel onderzoek naar gedaan. Er wordt in onderzoek regelmatig een dalende trend waargenomen in de motivatie van leerlingen in het voortgezet onderwijs, ook al voor de COVID-19 pandemie¹. De relatie tussen motivatie en leerprestaties is niet onomstotelijk vastgelegd. Sommige onderzoeken laten zien dat leerlingen met veel motivatie diepgaander leren en beter presteren dan leerlingen met voornamelijk veel 'moetivatie'.² Hornstra ea. Andere onderzoeken stellen dat motivatie niet per definitie leidt tot beter leren en presteren en dat er zelfs geen wederzijdse relatie is in de zin dat motivatie leidt tot leren en leren leidt tot motivatie.³ In een [kennisdossier](#) hebben we vorig jaar een aantal inzichten op een rij gezet.

Vanwege het belang van inzicht in de motivatie van leerlingen op school verzamelen we hierover informatie sinds 2014 in de [OnderwijsMonitor Limburg](#) bij leerlingen in leerjaar 3 van het voortgezet onderwijs. In deze factsheet zetten we de resultaten op een rij. We hebben motivatie in twee onderdelen verdeeld: motivatie (positieve stellingen) en demotivatie (negatief geformuleerde stellingen). We bekijken voor beide onderdelen:

- ❖ Trends tussen 2014-2022 incl. 'covid'-effect
- ❖ Verschillen in die trend tussen jongens en meisjes
- ❖ Verschillen in die trend naar onderwijstype
- ❖ Verschillen in die trend naar sociaal-economische achtergrond
- ❖ Verschillen in die trend naar regio

Als uw school/bestuur (vo) heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen.

Resultaten in het kort

- ❖ De motivatie van leerlingen (bijvoorbeeld “*Ik heb zin om naar school te gaan*”) laat een licht dalende trend zien: In 2018 en 2022 is de motivatie van leerlingen lager dan die in 2014. Na de lockdown in 2020 is er een opleving in motivatie.
- ❖ De demotivatie van leerlingen (bijvoorbeeld “*Ik verlies mijn interesse in school*”) laat eenzelfde beeld zien tussen 2014 en 2020. In 2022 rapporteren leerlingen een fors hogere demotivatie.

- ❖ Gemiddelde verschillen tussen leerlingen op verschillende onderwijstypen zijn klein.
- ❖ Op het vmbo bl/kl zien we in 2022 een lagere motivatie dan voor 2020.
- ❖ De opleving in motivatie voor de zomer van 2020 is vooral zichtbaar op het vmbo gl/tl en havo. De demotivatie in 2022 is echter ook het hoogst op deze onderwijstypen.
- ❖ De stijging in demotivatie is onder leerlingen op het vmbo gl/tl, havo en vwo was al zichtbaar na de zomer van 2020, op het vmbo bl/kl is dit alleen zichtbaar in 2022.

- ❖ Meisjes zijn gemiddeld genomen gemotiveerder dan jongens, maar er is geen verschil in demotivatie.
- ❖ De demotivatie van meisjes is na de zomer van 2020 hoger. Voor jongens zien we de hogere demotivatie alleen in 2022.

- ❖ Er zijn geen systematische verschillen in motivatie en demotivatie van leerlingen met verschillend opgeleide ouders.
- ❖ Wel zien we dat de opleving in motivatie voor de zomer van 2020 vooral zichtbaar is voor leerlingen met mbo-opgeleide ouders.
- ❖ Leerlingen met wo-opgeleide ouders laten een lagere demotivatie zien voor de zomer van 2020.

- ❖ Er zijn geen systematische verschillen in motivatie en demotivatie van leerlingen in verschillende regio's.
- ❖ Wel zien we dat de 2022 piek in demotivatie hoger is in Noord-Limburg dan in Midden-Limburg. In Maastricht-heuvelland was de demotivatie al hoger na de zomer van 2020, terwijl dat in andere regio's pas in 2022 zichtbaar is.

Algemeen beeld

Tabel 1 geeft een beeld van de verdeling van de verschillende groepen leerlingen die in de data zijn vertegenwoordigd en genoemd worden in deze factsheet.

Tabel 1. De verschillende groepen leerlingen in de OML, in percentages (2014-2022)

Geslacht	Percentage
Jongens	49,57
Meisjes	50,43

Onderwijstype	Percentage
Vmbo bl/kl	24,27
Vmbo gl/tl	27,32
Havo	25,37
Vwo	23,04

Opleiding ouders	Percentage
Maximaal mbo	34,25
Hbo	25,88
Wo	14,13
Onbekend	25,74

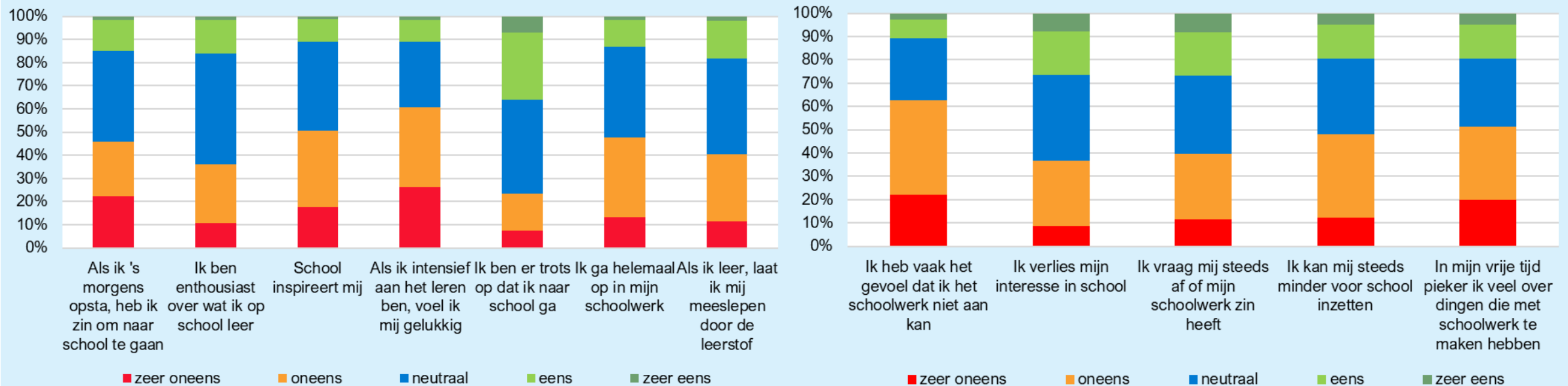
Regio	Percentage
Noord-Limburg	19,89
Midden-Limburg	23,65
Sittard-Geleen	15,43
Maastricht-Heuvelland	18,71
Parkstad Limburg	22,32

Motivatie en demotivatie

Om motivatie van leerlingen te bekijken, zijn enkele stellingen aan hen voorgelegd. Sommige stellingen zijn positief geformuleerd en anderen zijn negatief geformuleerd. We presenteren de resultaten afzonderlijk. Figuur 1 laat de antwoorden op deze stellingen zien voor de periode 2014-2022. De figuur laat zien dat op 'positieve' stellingen (hierna motivatie) gemiddeld 40-60 procent van de leerlingen het er niet mee eens zijn en 10-20 procent wel. Zo is bijvoorbeeld 20% van de leerlingen enthousiast over wat ze op school leren. Interessant is dat 40% van de leerlingen wel trots is dat ze naar school gaan, en slechts 20% niet. Bij de 'negatieve' stellingen (hierna demotivatie) zien we dat gemiddeld 10-30 procent het daarmee eens is. Zo vraagt 30% van de leerlingen zich af of het schoolwerk zin heeft.

Om een algemeen beeld te krijgen van de motivatie van leerlingen, voegen we de items samen in een positieve en een negatieve index**. Op deze manier kunnen we verschillen tussen groepen en over de tijd zichtbaar maken. Deze index leest als volgt: een hogere score op de index van motivatie betekent dat leerlingen meer gemotiveerd zijn, een hogere score op de index van demotivatie betekent dat leerlingen meer gedemotiveerd zijn.

Figuur 1: Middelbare scholieren over hun motivatie (links) en demotivatie (rechts) op school, 2014-2022

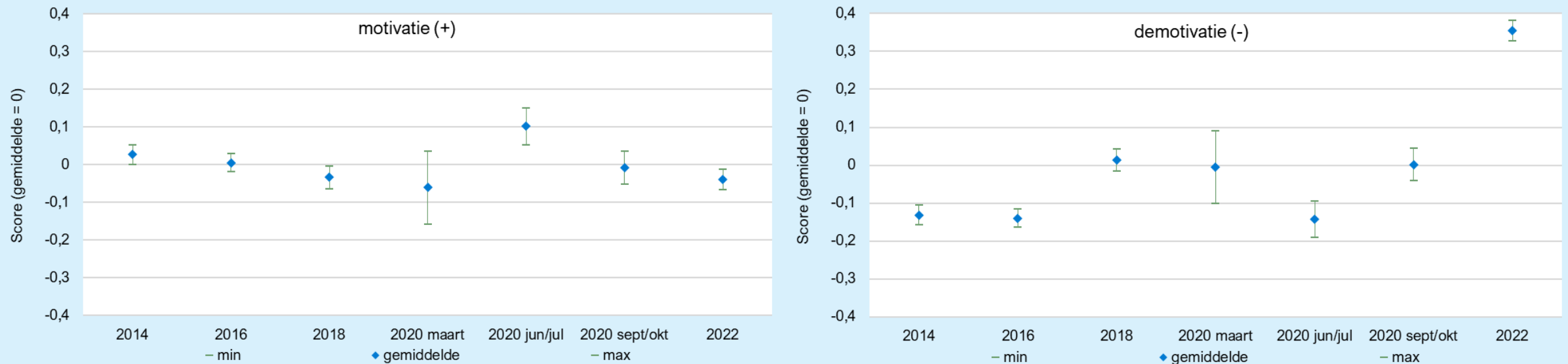

6 ** De betrouwbaarheid (cronbach's alpha) van de positieve index is 0.84 en van de negatieve index 0.71. Beide zijn goed. De indices zijn gestandaardiseerd met gemiddelde 0 en standaarddeviatie 1. Het gemiddelde is bepaald voor alle leerlingen over alle leerjaren en alle onderwijstypes.

Verschillen naar jaar

Figuur 2 toont de gemiddelde motivatie van leerlingen sinds 2014. Als we in de linker figuur kijken naar de gemiddelden op de positief geformuleerde stellingen, zien we een licht dalende trend voor 2020: in 2018 was gemiddelde motivatie lager dan in 2014. Dat zien we versterkt terug in de rechterfiguur waar de gemiddelden op de negatief geformuleerde stellingen getoond zijn. In 2020 zien we voor de zomer een opleving van motivatie onder leerlingen. Dat past in het beeld dat ook in de factsheet over [sociale relaties met leraren](#) naar voren kwam. Leerlingen leken gemiddeld genomen blij weer naar school te mogen nadat scholen een paar maanden dicht waren geweest. Dat beeld is na de zomer van 2020 weer verdwenen en met name op de negatief geformuleerde stellingen zien we in 2022 een forse uitschieter. Leerlingen geven in 2022 vaker aan geen interesse te hebben in school, en het gevoel te hebben dat ze het niet aankunnen. Als we hier wat dieper op inzoomen (figuren niet getoond) zien we dat de uitschieter voor 2022 met name wordt veroorzaakt door de stellingen over interesse in school. De score op de stellingen over piekeren over schoolwerk en het gevoel te hebben het schoolwerk niet aan te kunnen zijn voor 2020 (na zomer) en 2022 gelijk (en hoger dan jaren voor corona).

Figuur 2: Motivatie van middelbare scholieren naar jaar, 2014-2022

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, en regio.

Verschillen naar onderwijstype

Figuur 3a (op de volgende pagina) laat zien dat er verschillen zijn in de motivatie-trend tussen onderwijstypen:

- ❖ Onder leerlingen op het vmbo bl/kl is de motivatie voor 2020 stabiel, en zien we vanaf de zomer 2020 een dalende trend. De motivatie van deze leerlingen is in 2022 significant lager dan voor corona.
- ❖ Onder leerlingen op het vmbo gl/tl is de motivatie over de jaren relatief stabiel. De motivatie daalt licht in de jaren voor 2020, maar het verschil tussen 2018 en 2014 is net niet significant. Bij deze leerlingen zien we vooral voor de zomer van 2020 een hogere motivatie waarna deze weer op het niveau van voor 2020 komt.
- ❖ Onder havisten is de motivatie relatief stabiel voor 2020. Onder de groep die in maart 2020 de vragenlijst invulde is de motivatie flink lager. Net als bij leerlingen op het vmbo gl/tl zien we een hogere motivatie voor de zomer van 2020 in vergelijking met het niveau van 2014-2018 of dat in 2022.
- ❖ Onder vwo-ers zien we dat motivatie een relatief stabiel patroon vertoont over de jaren.

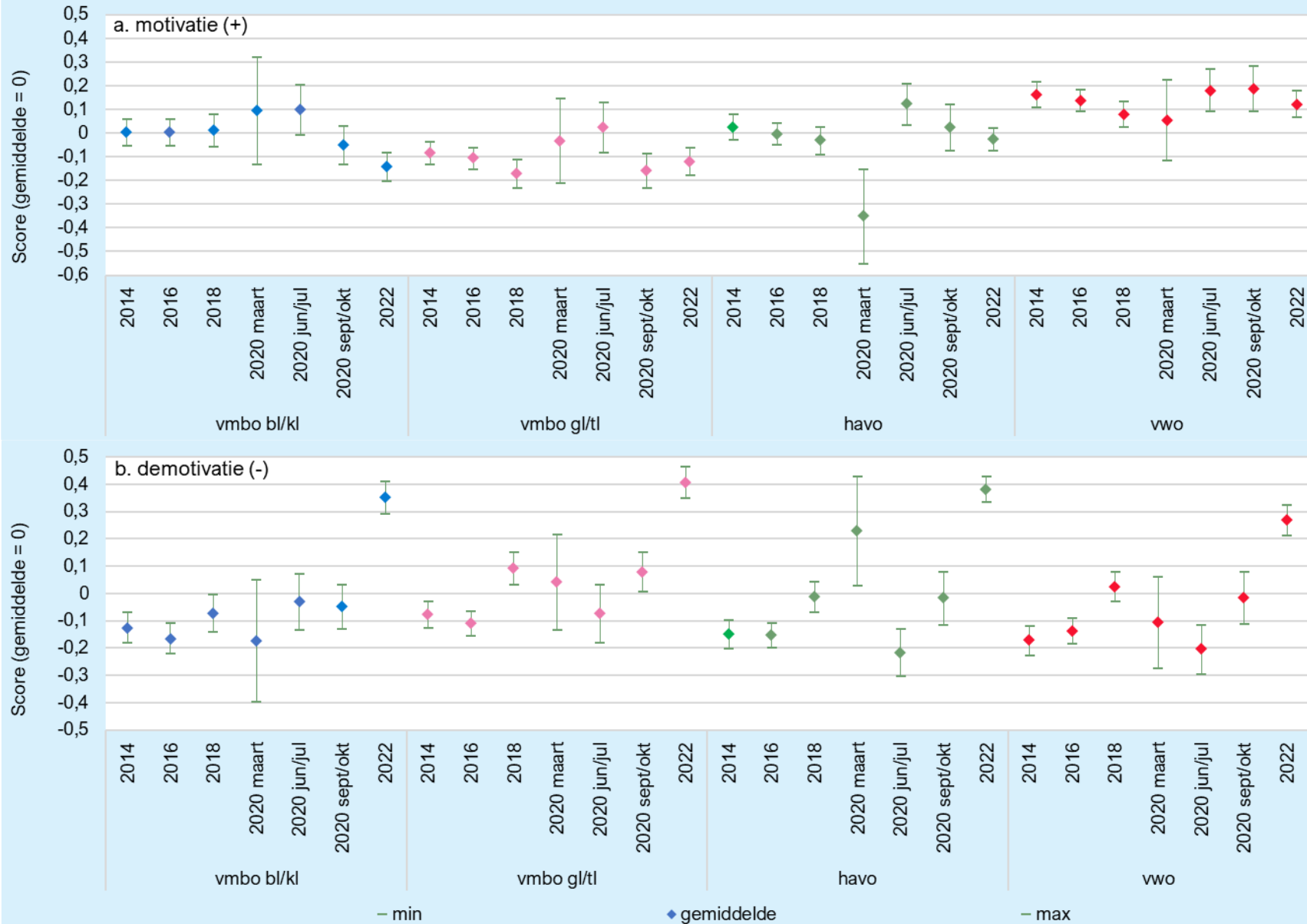
Gemiddeld genomen zien we dat de motivatie van leerlingen op het vmbo gl/tl het laagst is en die onder vwo-ers het hoogst. Maar verschillen zijn klein.

Figuur 3b (op de volgende pagina) laat zien dat er verschillen zijn in de motivatie-trend tussen onderwijstypen, maar het valt direct op dat de uitschieter voor 2022 voor leerlingen op alle onderwijstypen zichtbaar is. Het verschil is het kleinst voor vwo-ers.

- ❖ Onder leerlingen op het vmbo bl/kl zien we in de jaren 2014-2020 een relatief stabiel patroon, waarbij de demotivatie in later jaren wel iets hoger is dan die in 2016.
- ❖ Onder leerlingen op het vmbo gl/tl en op het vwo is de demotivatie in 2018 en 2020 (na de zomer) hoger dan daarvoor. Net voor de zomer laten ze een lagere demotivatie zien.
- ❖ Havisten laten eenzelfde beeld zien als de leerlingen op het vmbo gl/tl en vwo, met als verschil dat ze in maart 2020 een hogere demotivatie laten zien (kleine groep).

Figuur 3: Motivatie van middelbare scholieren naar onderwijstype en jaar, 2014-2022

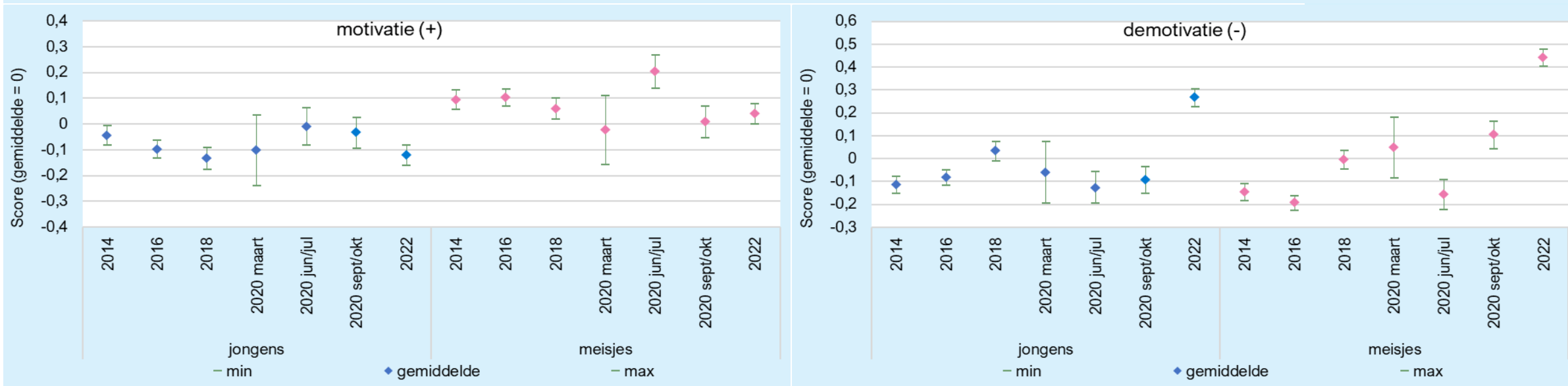
Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, en regio.

Verschillen naar geslacht

Figuur 4 laat de trends in motivatie naar geslacht zien. Gemiddeld genomen zien we dat meisjes een hogere motivatie laten zien dan jongens, maar het omgekeerde zien we niet terug bij demotivatie. De demotivatie van meisjes is, in tegenstelling tot die van jongens, na de zomer van 2020 hoger. Voor jongens zien we die hogere demotivatie alleen in 2022. Het patroon bij meisjes is zowel bij motivatie als demotivatie grilliger dan dat bij jongens.

De gemiddeld hogere motivatie van meisjes zien we op alle onderwijstypen terug (figuur niet getoond). Het verschil is het grootste op het havo. De hogere demotivatie van meisjes is alleen zichtbaar op het vwo.

Figuur 4: Motivatie van middelbare scholieren naar geslacht en jaar, 2014-2022

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, en regio.

Verschillen naar opleiding ouders

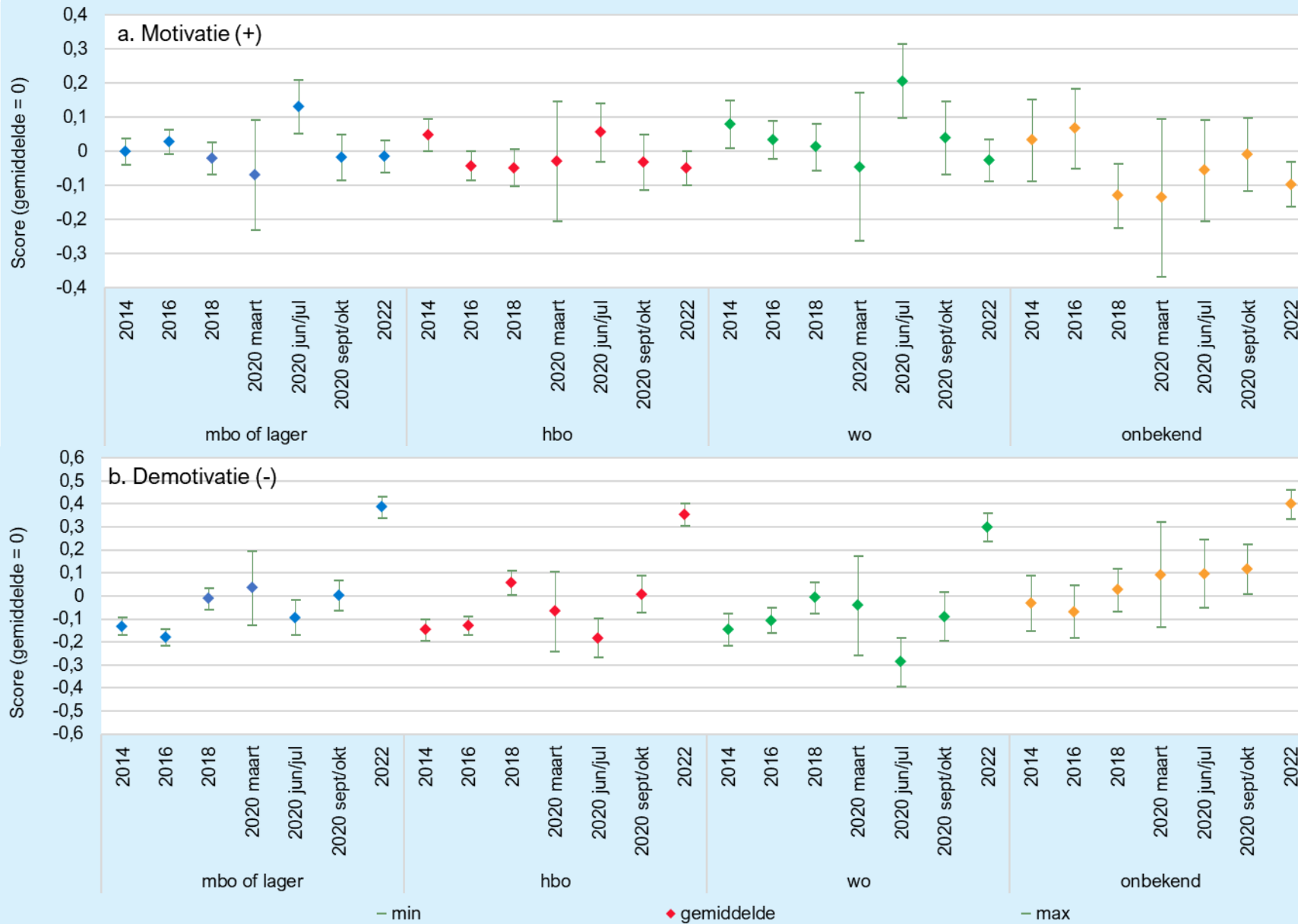
Figuur 5a (volgende pagina) laat de trends in motivatie zien naar het opleidingsniveau van de ouders. Er is geen verschil in motivatie van leerlingen met verschillend opgeleide ouders. Wel zien we dat de opleving in motivatie in 2020 juni/juli vooral zichtbaar is voor leerlingen met mbo-opgeleide ouders (significant hoger dan in 2018 en net niet significant hoger dan na zomer 2020, maar wel significant hoger dan 2022) en in mindere mate ook voor leerlingen met wo-opgeleide ouders (significant hoger dan 2018 en 2022).

Figuur 5b (volgende pagina) laat de trends in demotivatie zien naar het opleidingsniveau van de ouders. Ook hier zijn er geen verschillen in demotivatie van leerlingen naar opleiding ouders te zien, de stijging in demotivatie is zichtbaar onder alle groepen leerlingen. Bij leerlingen met wo-opgeleide ouders zien we een lage demotivatie in 2020 juni/juli.

Als we een uitsplitsing maken naar leerlingen met verschillend opgeleide ouders binnen de onderwijstypes (figuur niet getoond) zien we gemiddeld genomen (over alle jaren) op het vmbo bl/kl, havo en vwo geen verschillen tussen de groepen leerlingen in hun motivatie of demotivatie. Op het vmbo gl/tl zien we dat leerlingen met wo-opgeleide ouders een hogere motivatie laten zien.

Voor wat betreft trendverschillen zien we dat de opleving in motivatie in 2020 juni/juli op het vmbo gl/tl vooral geldt voor leerlingen met mbo-opgeleide ouders. De piek in demotivatie in 2022 is op het vmbo (alle richtingen) vooral zichtbaar voor leerlingen met mbo- of hbo-opgeleide ouders. De afwezigheid van een significant verschil voor leerlingen met wo-opgeleide ouders kan ook komen omdat deze groep relatief klein is. Op het havo zien we dat de hogere demotivatie al in 2020 september/oktober aanwezig was bij leerlingen met hbo-opgeleide ouders, terwijl dit bij de andere groepen pas in 2022 zichtbaar was.

Figuur 5: Motivatie van middelbare scholieren naar opleiding ouders en jaar, 2014-2022

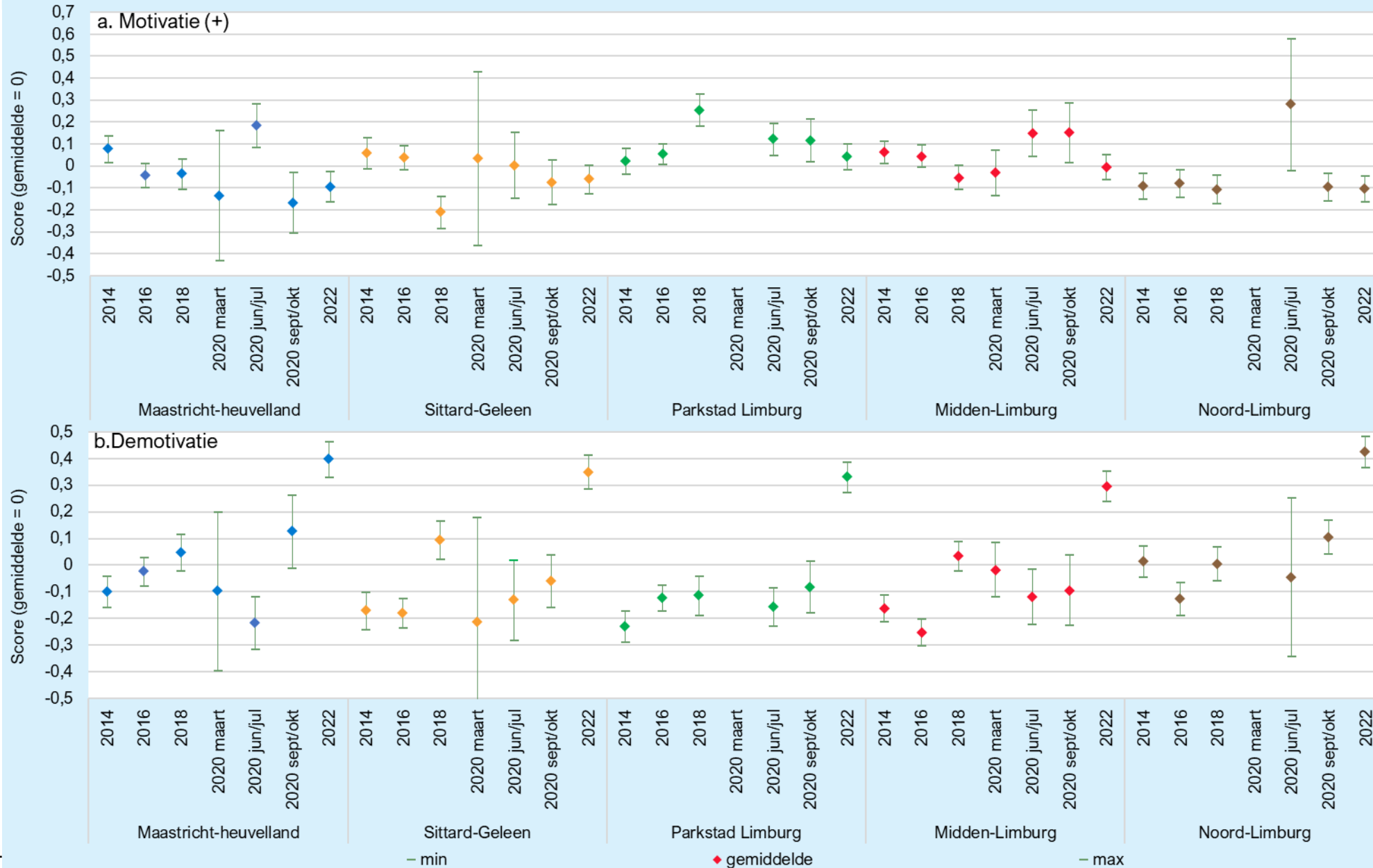
Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, en regio.

Verschillen naar regio

Figuur 6 (volgende pagina) laat trends zien naar regio. Er zijn geen duidelijke systematische verschillen tussen de regio's, maar er vallen wel wat dingen op:

- ❖ De opleving in motivatie in 2020 juni/juli is met name zichtbaar in Maastricht-heuvelland en Noord-Limburg.
- ❖ In 2018 is de motivatie van leerlingen relatief laag in Sittard-Geleen en relatief hoog in Parkstad Limburg.
- ❖ In Noord-Limburg is de motivatie van leerlingen het meest stabiel en benedengemiddeld (met uitzondering dus van de opleving in 2020 voor de zomer).
- ❖ De piek in demotivatie voor 2022 is zichtbaar in alle regio's.
- ❖ De 2022 piek in demotivatie is in Noord-Limburg hoger dan in Midden-Limburg.
- ❖ In Maastricht-heuvelland was de demotivatie al hoger in 2020 september/oktober, terwijl dat in andere regio's pas in 2022 zichtbaar is.

Figuur 6: Motivatie van middelbare scholieren naar regio en jaar, 2014-2022

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor onderwijstype, geslacht, leeftijd, opleiding ouders, en regio.

Aanbevelingen voor de schoolpraktijk

In het eerdergenoemde [kennisdossier](#) over motivatie staat een uitgebreid overzicht wat leraren, maar ook ouders, kunnen doen om de motivatie van leerlingen goed te houden of te verbeteren. We lichten er hier enkele uit.

- ❖ Geef leerlingen dus, waar mogelijk, in opdrachten en toetsen regie over de inhoud van het eigen leerproces. Bijvoorbeeld door de keuze voor een onderwerp aan de leerling te laten of leerlingen te betrekken bij het vormgeven van toetsen. Doe in opdrachten en toetsen (zoals het schoolexamen) een beroep op hogere denkvaardigheden, zoals evalueren, analyseren en creëren⁴
- ❖ Bied uitdagende lesstof op een hoog maar haalbaar niveau dat aansluit bij de interesses van leerlingen.⁴ Sluit, waar dat mogelijk en verantwoord is, actief aan bij de leefwereld van je leerlingen in de keuze van onderwerpen, opdrachten en methodieken⁵.
- ❖ Spreek hoge verwachtingen uit en handel ernaar.⁴ Communiceer helder over je verwachtingen, reageer consequent en voorspelbaar en geef wijzigingen stap voor stap aan.⁶
- ❖ Geef leerlingen zicht op hun eigen ontwikkeling en hoe ze deze kunnen bevorderen.⁶
- ❖ Investeer tijd in de persoonlijke band met je leerlingen en laat zien dat je het contact waardeert.⁵

Bronnen

- ¹ OECD. 2015. PISA 2015 results. Students well-being. Paris: OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264273856-en>.
- ² Hornstra, L., Weijers, D., van der Veen, I., & Peetsma, T. 2016. Motiverend lesgeven. Een handleiding voor docenten. Universiteit Utrecht, Kohnstamm Instituut en Universiteit van Amsterdam. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Leerlingen-motiveren.-Handleiding-def.pdf>
- ³ Kirschner, P.A., Claessens, L., & Raaijmakers, S. 2018. Op de schouders van reuzen. Inspirerende inzichten uit de cognitieve psychologie voor leerkrachten. Meppel: Ten Brink Uitgevers. <https://newsroom.didactiefonline.nl/uploads/BOEKEN/20190107%20Op%20de%20schouders%20van%20reuzen%20Definitief%20download.pdf>
- ⁴ Inspectie van het Onderwijs. 2019. Motivatie om te leren: motiverende kenmerken van het voortgezet onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2019/07/18/motivatie-om-te-leren>
- ⁵ Hans Schuit, H., de Vrieze, I., Slegers, P. 2011. Leerlingen motiveren: een onderzoek naar de rol van leraren. <https://newsroom.didactiefonline.nl/bundles/newsroom/legacy/images/Motiveren%20RdMC%202011.pdf>
- ⁶ Onderwijskennis (2022). Leesmotivatie bevorderen in het primair onderwijs. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leesmotivatie-bevorderen-het-primair-onderwijs>